

10 Powstanie warszawskie

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XXXIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń:

- 4) charakteryzuje polityczną i militarną działalność polskiego państwa podziemnego, w tym formy oporu wobec okupantów;
- 5) wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki wybuchu powstania warszawskiego oraz ocenia postawę aliantów i Związku Sowieckiego wobec powstania.

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 12/13 X 1943, 1944, 3/4 I 1944, 1 VIII 1944, 2 X 1944,
- nazwy wojskowych organizacji należących do lewicy komunistycznej,
- postacie: Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego, Tadeusza Komorowskiego „Bora”,
- cele akcji „Burza”,
- cele powstania warszawskiego.

ROZUMIE

- przyczyny niepowodzenia akcji „Burza”,
- pojęcie: godzina „W”,
- przyczyny klęski powstania warszawskiego.

POTRAFI

- przedstawić proces formowania polskich sił zbrojnych podporządkowanych lewicy komunistycznej,
- wyjaśnić okoliczności powstania planu akcji „Burza”,
- opowiedzieć o przebiegu akcji „Burza”,
- wyjaśnić przyczyny podjęcia decyzji o wybuchu powstania w Warszawie,
- określić stosunek sił Niemców i Polaków przed wybuchem powstania,
- opowiedzieć o przebiegu powstania warszawskiego,
- przedstawić stosunek Stalina do powstania,
- scharakteryzować stosunek aliantów zachodnich do powstania,
- przedstawić skutki powstania warszawskiego,
- podać argumenty przemawiające za decyzją o wybuchu powstania i przeciw tej decyzji,
- ocenić decyzję o wybuchu powstania.

CZAS ZAJĘĆ

2 godziny lekcyjne.

I. Wprowadzenie

Podajemy temat i cele lekcji.

Prosimy uczniów o przypomnienie okoliczności, w jakich zostały zerwane stosunki dyplomatyczne między rządem londyńskim a ZSRR.

II. Rozwinięcie

Nawiązując do sformułowanych przez Stalina w 1943 r. planów dotyczących powojennych losów Europy Wschodniej, opisujemy działania podjęte przez Rosjan i wspierających ich komunistów po zerwaniu stosunków dyplomatycznych z rządem londyńskim. Przedstawiamy okoliczności powołania polskich oddziałów wojskowych na terytorium ZSRR oraz prowadzone przez nie działania zbrojne.

Informujemy, że wraz ze zbliżaniem się Rosjan do granic przedwojennej Polski rząd londyński coraz bardziej zdawał sobie sprawę z tego, że będzie musiał w jakiś sposób ustosunkować się do obecności Armii Czerwonej na ziemiach polskich.

Zwracamy uwagę na fakt, że choć Polacy nie znali rzeczywistych zamiarów Stalina, to jednak byli świadomi jego dążeń do zatrzymania terytoriów zagarniętych Polsce w 1939 r. Dlatego musieli podjąć decyzję, co robić dalej. Sytuację dodatkowo utrudniła śmierć premiera Sikorskiego i konflikt wśród polskich polityków co do linii postępowania wobec Stalina i ZSRR.

Rozdajemy schematy drzewa decyzyjnego (materiały dla nauczyciela) ► z wpisanym problemem: *Armia Czerwona zbliża się do granic przedwojennej Polski. Przywódca ZSRR będzie dążył do utrzymania w swoich rękach terenów II Rzeczypospolitej zajętych we wrześniu 1939 r. Co ma zrobić rząd londyński?*

Wspólnie formułujemy cele i wartości, po czym uczniowie pracują w parach, uzupełniając schematy. Po upływie wyznaczonego czasu podają możliwe decyzje oraz wynikające z nich pozytywne i negatywne skutki.

Prosimy uczniów, aby zapoznali się z zadaniem 3 (s. 75), i polecamy im poszukać odpowiedzi we fragmencie podrozdziału *Akcja „Burza”* (s. 74; trzeci akapit).

Następnie opisujemy przebieg tej akcji oraz jej skutki. Wyjaśniamy, że jej niepowodzenie skłoniło przywódców Armii Krajowej i polityków rządu londyńskiego do podjęcia decyzji o wywołaniu powstania w Warszawie.

Dzielimy klasę na grupy, rozdajemy instrukcje ► i materiały dodatkowe dla grupy III i grupy IV ► .

Grupa I

Zapoznacie się z fragmentem podrozdziału *Decyzja o powstaniu* (s. 75). Przeprowadźcie symulację spotkania dowódców AK oraz polityków rządu londyńskiego, podczas którego przedstawicie różne stanowiska Polaków wobec rozpoczęcia powstania.

Grupa II

Zapoznajcie się z fragmentem podrozdziału *Decyzja o powstaniu* (s. 76). Przeprowadźcie symulację spotkania historyków zajmujących się problematyką powstania. Podczas spotkania przedstawcie argumenty, które przemawiały przeciw rozpoczęciu powstania.

Grupa III

Zapoznajcie się z fragmentem podrozdziału *Decyzja o powstaniu* (s. 76) oraz podrozdziałem *Przebieg powstania* (s. 77–78). Zbierzcie informacje, które pozwolą wam uzupełnić otrzymaną tabelę *Powstanie warszawskie – stosunek sił i oś czasu Powstanie warszawskie – przebieg walk*.

Grupa IV

Zapoznajcie się z podrozdziałem *Spór o ocenę powstania* (s. 78–79). Zbierzcie informacje, które pozwolą wam uzupełnić otrzymaną tabelę *Powstanie warszawskie – skutki*.

Grupa V

Zapoznajcie się z fragmentem podrozdziału *Przebieg powstania* (s. 77–78; piąty akapit) oraz podrozdziału *Spór o ocenę powstania* (s. 79). Przygotujcie krótką scenkę przedstawiającą spotkanie wielkiej trójki w celu omówienia wydarzeń w Warszawie. Wcielcie się w role przywódców USA, ZSRR i Wielkiej Brytanii i przedstawcie ich opinie na temat powstania.

Uczniowie pracują w grupach, a po upływie wyznaczonego czasu prezentują scenki i wyniki swojej pracy.

III. Podsumowanie

Wyświetlamy fragment filmu *Miasto ruin*. Następnie inicjujemy dyskusję (materiały dla nauczyciela) wokół pytania:

- Czy cele dowództwa Armii Krajowej uzasadniały cenę, jaką zapłaciła Warszawa za wybuch powstania?

Przed dyskusją prosimy uczniów, aby spróbowali też formułować argumenty, które nie będą wynikały ze znajomości historii i posiadanej wiedzy o tym, jak zakończyły się losy powstania.

Jako materiał wspomagający uczestników dyskusji wskazujemy informacje w tabeli w podręczniku (s. 79).

Metody kontroli

Ćwiczenie 1 (zeszyt ćwiczeń, s. 26).

Praca domowa

Ćwiczenie 3 (zeszyt ćwiczeń, s. 27).

Materiały dla nauczyciela

Drzewo decyzyjne

Metoda służy odnajdywaniu różnych rozwiązań danego problemu i dokonaniu wyboru rozumianego jako podjęcie decyzji w kwestii planowanego działania, ze świadomością wszystkich jego skutków.

Zastosowanie drzewa decyzyjnego pozwala uczniom dostrzec związki zachodzące między różnymi wydarzeniami i zaproponowanymi rozwiązaniami. Uzmystawia też, że każde przyjęte wyjście jest zawsze powiązane z różnorodnymi skutkami, a wpływ na podejmowanie decyzji mają również cele i wartości przyjęte przez osobę dokonującą wyboru. Metoda ta służy pobudzeniu myślenia łączącego się z tworzeniem hipotez, a także sprzyja samodzielnemu formułowaniu sądów.

Przebieg pracy:

1. Zdefiniowanie problemu w taki sposób, aby uczniowie mieli możliwość dokonania wyboru między co najmniej dwiema decyzjami.
2. Ustalenie celów i wartości.
3. Podanie kilku rozwiązań.
4. Określenie pozytywnych skutków każdego rozwiązania.
5. Określenie negatywnych skutków każdego rozwiązania.
6. Podjęcie decyzji.

Proces podejmowania decyzji może zostać przedstawiony w formie graficznej.

Dyskusja

Metoda polegająca na wymianie zdań lub poglądów na dany temat między nauczycielem a uczniami lub między uczniami. Punktem wyjścia dyskusji jest odmiennność stanowisk osób (obozów) biorących w niej udział, natomiast jej celem – znalezienie rozwiązania, które będzie możliwe do zaakceptowania przez wszystkie strony uczestniczące w dyskusji.

Stosowanie tej metody umożliwia porządkowanie, systematyzowanie i utrwalanie zdobytej wiedzy, a także wzbogacanie jej o nowe elementy. Ponadto pozwala ona na doskonalenie umiejętności budowania dłuższej wypowiedzi ustnej, uczy właściwej argumentacji, obrony własnego stanowiska oraz krytycznego myślenia. Z kolei aspekt wychowawczy dyskusji polega na budowaniu odpowiednich relacji między rozmówcami – liczenia się z opinią drugiej osoby, uznawania argumentów strony przeciwnej, jeśli są słuszne, czy lepszego rozumienia innych.

Duże znaczenie dla właściwego przebiegu dyskusji ma prowadząca ją osoba. Do jej zadań należy zaproponowanie zasad, na jakich odbywać się będzie wymiana poglądów, egzekwowanie tych zasad, kierowanie przebiegiem dyskusji, udzielanie głosu uczestnikom, podsumowanie pojawiających się ustaleń oraz sformułowanie ostatecznych wniosków.

Zasady poprawnie prowadzonej dyskusji:

- nieprzerywanie sobie wypowiedzi,
- wzajemne słuchanie się uczestników,
- przestrzeganie określonych ram czasowych wypowiedzi,
- atakowanie problemu, a nie przeciwnika,
- dopuszczanie do głosu innych uczestników.